

РОЗДІЛ 1

ПЕДАГОГІКА

УДК 378

Атаманчук Ю. М.

УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

У статті розглядаються різні основи формування професійних знань майбутніх менеджерів-керівників у процесі їхньої фахової підготовки та підходи до управління навчальним закладом у галузі освіти. Висвітлюються форми та види інновацій у сучасній вищій освіті.

Ключові слова: менеджер в галузі освіти, інновації, фахова підготовка, професійні знання, вища освіта.

Система освіти України нараховує десятки тисяч навчально-виховних закладів різного рівня, профільної спрямованості, форм підпорядкованості та власності. З них понад сімнадцять тисяч є загальноосвітні навчальні заклади, що здійснюють базову освіту особистості й закладають основу формування моральних якостей людини. Ефективність вирішення стратегічних суспільних завдань, які визначені у законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», у першу чергу, залежить від якості управління, що здійснюється в навчальних закладах, відповідної компетентності і здібності керівників до управління навчальними закладами в системі освіти.

Розвитку та становлення професійної освіти менеджерів у галузі промисловості надається належна увага, публікується значна кількість навчальної літератури підручників посібників авторів: Б. Андрушків, О. Кузьмін, О. Вишневський, М. Вачевський, В. Мадзігон, Н. Примаченко, М. Єрмошенко, С. Єрохін, О. Стороженко, М. Виноградський, В. Вітлінський, С. Наконечний, Н. Коломінський, І. Лікарчук, В. Маслов та ін., проте залишається невизначеним питання підготовки менеджерів для освітньої галузі.

Проблеми управління освітою та навчальним процесом висвітлювали у своїх працях М. Вачевський, Л. Даниленко, Н. Коломінський, О. Мармаза, С. Ніколаєнко, О. Пометун, Л. Середяк, І. Суцценко, О. Янушевич та інші.

Разом з тим, незважаючи на значні успіхи вчених у цій галузі, питання управління навчальними закладами в системі освіти є актуальною темою і вимагає постійного дослідження та вдосконалення професійних компетентностей майбутніх менеджерів у галузі освіти.

Метою статті є спроба розкрити важливе завдання: виявлення умов створення психолого-педагогічні передумови формування активних, конкурентноздатних й ініціативних менеджерів, спроможних до продуктивної діяльності в закладах освіти різного типу та рівня акредитації [2].

Розглядаючи мету управління, багато науковців відзначають, що процес управління залежить від складності суб'єкта, його взаємодії з об'єктом, його праці, мети і може виступати удосконаленням самого суб'єкта.

© Атаманчук Ю. М., 2011

Перехід до ринкових умов господарювання і становлення конкурентного середовища, ставить перед людиною досі невідомі для неї вимоги: вона повинна бачити свою власну життєву перспективу й бути здатною йти до неї шляхом напруження й удосконалення власних творчих сил, зміцнення волі, становлення цілісного характеру та відстоювання обраних нею цінностей [1].

Сучасний керівник навчального закладу повинен навчитися діяти в умовах свободи самостійно приймати рішення, домагатися їх здійснення і відповідати за себе та свої управлінські рішення. Керівникові перш за все слід повернутися до себе, до свого природно відповідального стану, постійно робити добро, що передбачає схильність до духовності, усвідомлення власної національної та особистої ідентичності, до засад рівноправності, а загалом – до норм, що засвідчує наявність життєвої рівноваги, від чого залежить господарська продуктивність керівника – менеджера навчального закладу [4].

Здатність менеджера ефективно діяти в управлінській діяльності системи освіти залежать від чинників, що впливають на його стан і прийняття виважених рішень. До них відносимо:

Здоров'я – це фізичне здоров'я, тренованість, фізична сила, активність, енергія.

Інтелект – інтелектуальні якості – розум і загальна культура, творче начало, уміння прийняти оптимальне рішення і нести відповідальність за нього.

Особисті якості – це вміння безконфліктно взаємодіяти з людьми, авторитет, упевненість у собі, рішучість, прагнення успіху.

Здібності до спілкування – це комунікабельність, тактовність, м'якість, уміння говорити й уміння слухати, дипломатичність.

Досвід – одна з найважливіших складових професіоналізму менеджера, особливо в японській моделі менеджменту.

Центральною фігурою в системі менеджменту будь-якої організації є менеджер-керівник, який керує організацією, підрозділом, службою, групою людей.

Керівник організації – це людина, яка одночасно є лідером й управляє своїми підлеглими. Його мета – вплив на інших людей таким чином, щоб останні виконували роботу, доручену організації відповідно з її місією та метою.

В основу керівництва покладено такі категорії менеджменту як лідерство, вплив і влада.

Лідерство – це здатність здійснювати вплив на окремих осіб та групи працівників з метою зосередження їх зусиль на досягненні мети організації.

Вплив – це будь-яка поведінка одного суб'єкта, що вносить зміни в поведінку, стосунки, відчуття іншого суб'єкта.

Влада – це можливість упливати на поведінку інших людей.

Керівник має владу над підлеглим тому, що останні залежать від нього в питаннях зарплати, видачі завдань, просування по службі, задоволення соціальних потреб тощо. У багатьох випадках підлеглі отримують владу над керівником, оскільки останній залежить від них у питаннях інформації, неформальних контактів з людьми, конкретних знань, професійних можливостей тощо.

Менеджеру слід пам'ятати, що керівництво здійснюється за допомогою функцій і методів менеджменту, комунікацій, шляхом прийняття управлінських рішень.

Слід зазначити, щоб керувати, треба впливати, а щоб впливати – треба мати основу влади. Влада базується на зверненні до активних потреб людини – фізіологічних, у захисті соціальних потреб, у повазі та самовираженні, потреб практичного характеру тощо [3].

Важливим у менеджменті є питання про те, як себе повинен поводити керівник, що є лідером, які засоби впливу та стиль поведінки виявили себе найбільш ефективними при зосередженні зусиль працівників на досягненні мети підприємства, організації.

Управлінська діяльність – це, безперечно, технологічний процес. Основою технології менеджменту є саме його процес, тобто виконання певних управлінських функцій. В управлінському процесі будь-якого підприємства задіяні чотири основних функції: планування, організація, мотивація і контроль. Саме через їх реалізацію здійснюється управління спеціальними функціями підприємства: операційною, маркетинговою фінансово і т.д. Управлінська діяльність у закладах освіти реалізується за такими напрямками управління:

- навчально-виховним процесом;
- маркетинговою діяльністю з використанням новітніх технологій навчання;
- фінансовою діяльністю закладу освіти (державне фінансування чи приватне);
- персоналом навчального закладу – учителі з відповідним рівнем категорії (вища, вчитель-методист); кількість осіб з ученими званнями (доцент, професор)
- розробкою власної навчально-методичної літератури (підручники, навчальні посібники), початкові програми, методичні поради, довідники та кількість опублікованих наукових статей працівниками навчального закладу за навчальний рік.

Таким чином, менеджери всіх рівнів свою увагу та енергію повинні спрямовувати на визначення можливостей управління роботами та організаційними структурами і не взагалі, а так, щоб високий рівень випуску продукту досягався з мінімальними витратами.

Управління системою освіти як України, так і інших країн стає важливим механізмом сталого розвитку суспільства, держави та визначальним при забезпеченні її національної безпеки в XXI столітті. С. Ніколаєнко виділяє наступні функції управління вищою освітою в системі управління:

- управління соціалізацією особи з метою формування інтелігентності як синтезу моральності й інтелекту особи;
- управління освіченістю, що передбачає пропаганду культурно-просвітницьких, наукових, екологічних, етичних і естетичних знань;
- управління формуванням гуманістичної, цілісної картини людської цивілізації як взаємозумовленої соціоприродної спільноти людей, екологічної свідомості та розвитку екологічної моральності;
- управління культурою спілкування і прийняття рішень, що включає виховання культури консенсусу й компромісу інтересів (культури толерантності); прищеплення толерантного ставлення до різноманітних культурних, ідеологічних та інституційних форм організації людських суспільств і формування культури діалогу;
- управління сприяння здоров'ю людини в освітніх системах, його формуванню та розвитку, зокрема: фізичному, емоційному, психічному, соціальному, духовному в процесі її навчання; формування соціально-психологічного імунітету до «психічних агресій» тоталітарних агресивних сект, до стратегій маніпулювання свідомістю;
- управління забезпеченням неперервного освітнього процесу, що охоплює весь життєвий час людини (інтелектуальний онтогенез)[5].

У підготовці майбутніх менеджерів, які будуть активно працювати в найближчі декілька десятків років, змінюються вимоги і до підготовки наукових працівників вищої школи. Між викладачем і студентом доцільним є відносини партнерства, де викладач не лише керує процесом навчання, але й допомагає розробляти нові ділові стратегії, супроводжує розвиток менеджера протягом його подальшої кар'єри через різні форми перепідготовки та підвищення кваліфікації. Як свідчить практика багатьох ВНЗ з підготовки управлінців, кваліфікаційна підготовка менеджерів в т.ч. для освітньої галузі включає впровадження сучасних новітніх педагогічних технологій навчання, розвиток творчої особистості майбутнього фахівця, застосування в навчальному процесі інтерактивних методів.

Для формування світогляду майбутнього управлінця важливим є створення таких навчальних ситуацій, які сприяють розвитку студента, усвідомлення себе особистістю, яка є соціально відповідальною і носієм загальнолюдських цінностей. Не менш важливим є те, що студенти завжди тягнуться до творчого педагога, який уміє зацікавити і спонукати інтерес студента до найскладнішої теми, дає можливість їм брати участь у пошуку оптимальних варіантів вирішення проблем і здобуття нових знань.

Отже, управління системою галузі освіти потребує термінового наукового розроблення економіки освіти в цілому, важливою складовою якої має бути моделювання обчислення витрат на ефективне функціонування системи освітньої галузі загалом, кожної її складової зокрема та створення моделей ефективного фінансування освітньої діяльності.

Для цього необхідно здійснити заходи для створення й розвитку системи управління галузей освіти, а також необхідна послідовна державна політика щодо координації в межах країни та регіонів діяльності владних структур, освітніх і наукових установ, бізнесових організацій, громадськості для цілеспрямованого створення зазначеної освітньої системи.

Управління такою системою має бути цілісною і водночас гнучкою та багатоманітною, такою, що враховує актуальні й перспективні потреби всіх громадян, економічні та соціальні цілі країни.

Список використаних джерел

1. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – Дрогобич «Коло», 2006. – 608 с.
2. Жигір В.І. Шляхи і напрями підготовки майбутніх менеджерів до педагогічної діяльності // Молодь і ринок. №3 (62). – 2010. – С. 48-52.
3. Жигір В.І. Диференціація педагогіки, особливості становлення й розвитку професійної педагогіки // Молодь і ринок. – №4(63). – 2010. – С. 69-73.
4. Єрмошенко М.М., Єрохін С.А., Стороженко О.А. Менеджмент. Навчальний посібник. – К. : НАУ, 2006. – 656 с.
5. Ніколаєнко С.М. Управління якістю вищої освіти: теорія, аналіз і тенденції розвитку: Монографія. – К. : Нац..торг. екон.ун-т., 2000. – 519 с.

The author of the article examines the various bases of professional knowledge of future managers, leaders in the course of their professional training and approaches to department of educational establishment in the branch of education.

Forms and types of innovations are explained in modern higher education.

Key words: *manager in the branch of education, innovations, professional knowledge, higher education.*